

SK

SK

SK

KOMISIA EURÓPSKÝCH SPOLOČENSTIEV

Brusel, 20.11.2008
KOM(2008) 763 v konečnom znení

OZNÁMENIE KOMISIE EURÓPSKEMU PARLAMENTU A RADE

EURÓPSKA ÚNIA A ARKTICKÝ REGIÓN

OZNÁMENIE KOMISIE EURÓPSKEMU PARLAMENTU A RADE

EURÓPSKA ÚNIA A ARKTICKÝ REGIÓN

1. Úvod

Európska únia je prostredníctvom jedinečnej kombinácie histórie, geografie, hospodárstva a vedeckých poznatkov neoddeliteľne prepojená s arktickým regiónom¹ (ďalej len „Arktída“). Tri členské štáty – Dánsko (Grónsko), Fínsko a Švédsko – majú v arktickom regióne svoje územie. Dva ďalšie arktické štáty – Island a Nórsko – sú členmi Európskeho hospodárskeho priestoru². Kanada, Rusko a Spojené štáty sú strategickými partnermi EÚ. Európske arktické oblasti sú prioritou v rámci politiky severnej dimenzie³. Severný ľadový oceán zahŕňa okrem oblastí patriacich do vnútroštátnej jurisdikcie aj oblasti, ktoré sú súčasťou otvoreného mora a morského dna spravovaného Medzinárodnou organizáciou pre morské dno.

Obrovské morské a pevninské plochy arktického regiónu sú životne dôležitou a zraniteľnou súčasťou environmentálneho a klimatického systému Zeme. Teploty arktického ovzdušia sa v porovnaní s celosvetovým priemerom zvyšujú dvojnásobne⁴. Morská ľadová pokrývka, snehová pokrývka a permafrost sa rapídne znižujú, a tým spúšťajú mechanizmy spätnej väzby, ktoré urýchľujú globálne otepľovanie. Zrýchlené zmenšovanie ľadovej pokrývky Grónska by rapídne a výrazne zvýšilo úroveň morskej hladiny.

Napriek drsným podmienkam, topenie ľadu a nové technológie postupne zabezpečia prístup k živým aj neživým arktickým zdrojom, ako aj k novým vodným cestám. Hoci Arktída naďalej zostáva jednou z najnebezpečnejších oblastí Zeme, postupne bude vystavená rizikám spojených účinkov zmeny klímy a zvýšenej ľudskej činnosti.

Politiky EÚ v takých oblastiach ako je životné prostredie, zmena klímy, energetika, výskum, doprava a rybné hospodárstvo majú na Arktídu priamy vplyv. Základným predpokladom integrovanej námornej politiky EÚ je, že každá morská oblasť je jedinečná a vyžaduje si individuálnu pozornosť s cieľom zabezpečiť rovnováhu pri jej využívaní udržateľným spôsobom.

Vzhľadom na úlohu zmeny klímy ako „násobiteľa hrozieb“, Komisia a vysoký predstaviteľ pre spoločnú zahraničnú a bezpečnostnú politiku zdôraznili, že environmentálne zmeny menia geostrategickú dynamiku v Arktíde, čo môže mať následky na medzinárodnú stabilitu

¹ Pojem „arktický región“ použitý v tomto oznámení sa vzťahuje na oblasť okolo severného pólu severne od severného polárneho kruhu. Táto oblasť zahŕňa Severný ľadový oceán a územia ôsmich arktických štátov: Kanady, Dánska (vrátane Grónska), Fínska, Islandu, Nórska, Ruska, Švédska a Spojených štátov.

² Ustanovenia Dohody o EHP zabezpečujú krajinám EZVO EHP plnú účasť na vnútornom trhu a vzhľadom na to umožňujú spoluprácu v takých, pre Arktídu dôležitých oblastiach, ako je životné prostredie, výskum, cestovný ruch a civilná ochrana.

³ Severná dimenzia predstavuje spoločnú politiku štyroch partnerov: Európskej únie, Islandu, Nórska a Ruska a podporuje stabilitu, prosperitu a udržateľný rast.

⁴ Zistenie Arktickej rady (2005), potvrdené neskoršími meraniami.

a európske bezpečnostné záujmy a vyžaduje si rozvoj politiky EÚ zameranej na Arktídu⁵. Vo všeobecnosti budú mať výzvy a príležitosti týkajúce sa Arktídy značné následky na život budúcich generácií európskych občanov. Európska únia sa musí nimi nevyhnutne zaoberať koordinovaným a systematickým spôsobom v spolupráci s arktickými štátmi, územiami a ostatnými zainteresovanými stranami. V tomto oznámení sa stanovujú záujmy EÚ a navrhujú opatrenia určené členským štátom EÚ a inštitúciám v rámci troch hlavných cieľov politiky:

- ochrana a zachovanie Arktídy v súlade s jej obyvateľstvom,
- podpora udržateľného využívania zdrojov,
- prispievanie k posilnenej multilaterálnej správe Arktídy.

2. OCHRANA A ZACHOVANIE ARKTÍDY V SÚLADE S JEJ OBYVATEĽSTVOM

2.1. Energetika a zmena klímy

Činnosť v členských štátoch EÚ, tak ako vo väčšine ostatných štátov, zanecháva stopy na arktickom životnom prostredí. Zaoberanie sa hlavnými príčinami zmien v Arktíde si vyžaduje globálnu reakciu. Dôsledky zmeny klímy predstavujú pre región mimoriadne dôležitú výzvu v súčasnosti ako aj v budúcnosti. EÚ je lídrom v boji proti zmene klímy a v podpore udržateľného rozvoja. Členské štáty EÚ a Európske spoločenstvo sú stranami v mnohých multilaterálnych environmentálnych dohodách, ktoré sú pre Arktídu mimoriadne dôležité. Európske priemyselné odvetvia sú na poprednom mieste v rozvoji technológií pre bezpečnú a udržateľnú prevádzku v drsných podmienkach na súši, v pobrežných oblastiach a v pobrežných vodách.

Hoci je životné prostredie Arktídy výnimočne zraniteľné, nízky počet obyvateľov a hustota infraštruktúry mimoriadne sťažujú riadenie núdzovej reakcie.

Ciele politiky

Hlavným cieľom musí byť predchádzanie a zmierňovanie vplyvov zmeny klímy, ako aj podpora prispôbenia neodvratným zmenám. Opatrenia v oblasti predchádzania a zmierňovania týchto vplyvov by sa mali týkať aj ostatných globálnych a cezhraničných procesov, ktoré majú na Arktídu negatívne dôsledky, ako je napr. diaľková preprava znečisťujúcich látok. Tieto opatrenia by mali byť doplnené vytvorením holistického riadenia ľudskej činnosti založeného na ekosystéme, ktoré by zabezpečilo, že ľudská činnosť bude spravovaná udržateľným spôsobom a integrovalo by environmentálne požiadavky na všetkých úrovniach. Je potrebné zlepšiť riadenie núdzovej reakcie.

Návrhy opatrení:

- posudzovať účinnosť politik EÚ a multilaterálnych environmentálnych dohôd v rámci reakcie na arktické environmentálne výzvy,

⁵ Zmena klímy a medzinárodná bezpečnosť, spoločný politický dokument pre Európsku radu zo 14. marca 2008.

- posilňovať medzinárodné úsilie s cieľom zmierniť zmenu klímy a určiť oblasti, v ktorých je potrebná podpora na prispôsobenie sa vplyvom zmeny klímy, vrátane adaptívneho riadenia biodiverzity,
- podporovať neustály dialóg s mimovládnyimi organizáciami o stave životného prostredia v arktickom regióne,
- koordinovať úsilie s arktickými štátmi, územiami a ostatnými zainteresovanými stranami s cieľom podporovať prísne environmentálne normy, zlepšovať správu morí v Severnom ľadovom oceáne založenú na ekosystémovom prístupe prostredníctvom výmeny skúseností EÚ s arktickými štátmi,
- zohľadňovať environmentálne vplyvy pred prijatím rozhodnutí v prípade, že stratégie a projekty EÚ majú vplyv na Arktídu. Podporovať využitie posúdení vplyvu projektov, plánov a programov ovplyvňujúcich životné prostredie Arktídy vrátane strategických environmentálnych posúdení a vymieňať si skúsenosti s arktickými štátmi,
- podporovať skríning a monitorovanie chemických látok v Arktíde. Zintenzívniť úsilie s cieľom zníženia znečisťovania Arktídy perzistentnými organickými látkami, ťažkými kovmi a inými znečisťujúcimi látkami, vrátane tých, ktoré pochádzajú z pozemných zdrojov. Pokračovať v podpore likvidácie uskladnených škodlivých chemických látok a znižovania rizika rádioaktívneho úniku v Arktíde,
- spolupracovať pri predchádzaní katastrofám, pripravenosti a reakcii na ne. Monitorovacie a informačné centrum Komisie môže prispieť k posilneniu kapacít EÚ v oblasti reakcie na katastrofy. Komisia v rámci Barentsovej euro-arktíckej rady (Barents Euro-Arctic Council, BEAC)⁶ podporí uzavretie dohody o predchádzaní núdzovým situáciám a reakcii na ne,
- podporovať spoluprácu pri zlepšovaní úspor primárnej energie, energetickej účinnosti a využívaní obnoviteľných zdrojov energie v Arktíde,
- podporovať posudzovanie vplyvu zvýšeného hluku spôsobeného ľudskou činnosťou na morských cicavcoch.

2.2. Podpora pôvodného a miestneho obyvateľstva

Pôvodné obyvateľstvo predstavuje tretinu zo 4 mil. ľudí žijúcich v Arktíde. Toto obyvateľstvo je zvlášť citlivé na rastúce tlaky zmeny klímy a globalizácie.

Ciele politiky

Pôvodní obyvatelia Arktídy v EÚ sú v rámci práva⁷ Európskeho spoločenstva chránení osobitnými ustanoveniami. Kľúčovou zásadou spoločného vyhlásenia o rozvojovej politike EÚ⁸ je úplná účasť a slobodný, podložený súhlas pôvodného obyvateľstva. Regionálna politika EÚ a cezhraničné programy prinášajú výhody aj pôvodnému obyvateľstvu, ktorého organizácie sú zapojené do severnej dimenzie. Práva pôvodného obyvateľstva sú tematickou prioritou v rámci Európskej iniciatívy pre demokraciu a ľudské práva.

⁶ Fórum medzivládnej spolupráce v Barentsovom regióne.

⁷ Protokol 3 Aktu o pristúpení Švédska a Fínska.

⁸ Prijaté Radou, Parlamentom a Komisiou v roku 2005.

Lov morských cicavcov bol od prehistorických čias životne dôležitý pre existenciu arktického obyvateľstva a jasne sa uznáva právo na zachovanie ich tradičného živobytia. Moderná ľudská činnosť však ohrozuje niektoré z týchto druhov a v EÚ existujú rastúce obavy o blaho zvierat. V rámci politik EÚ by sa malo pokračovať v zohľadňovaní všetkých faktorov a usilovať sa o otvorený dialóg s príslušnými komunitami.

Návrhy opatrení:

- zapájať pôvodné obyvateľstvo do pravidelného dialógu,
- poskytovať príležitosti pre rozvoj z vlastnej iniciatívy a ochranu ich životného štýlu,
- podporovať predovšetkým organizácie a činnosti Sámov a ostatných obyvateľov európskeho arktického regiónu, medzi iným v rámci regionálnych a cezhraničných programov. Podporovať know-how v oblasti sobieho hospodárstva Severnej Európy,
- pokračovať v úsilí s cieľom zabezpečiť účinnú ochranu veľrýb predovšetkým v rámci Medzinárodnej veľrýbarskej komisie (IWC) vrátane arktického kontextu. Podporovať návrhy na riadenie lovu veľrýb pôvodným obyvateľstvom na účely pokrytia existenčných potrieb, a to za predpokladu, že ochrana populácie veľrýb nebude ohrozená, lov veľrýb bude riadne regulovaný a že výlov zostane v rámci zdokumentovaných a uznaných existenčných potrieb,
- viesť dialóg s pôvodnými a ostatnými miestnymi komunitami, ktoré sa tradične zaoberajú lovom tuleňov,
- Spoločenstvo v súčasnosti zvažuje zákaz uvádzania na trh, dovozu, tranzitu a vývozu výrobkov z tuleňov. Toto opatrenie by však nemalo nepriaznivo ovplyvniť základné hospodárske a sociálne záujmy pôvodných komunit, ktoré sa tradične zaoberajú lovom tuleňov. V rámci podmienok návrhu nariadenia Európskeho parlamentu a Rady týkajúceho sa obchodovania s výrobkami z tuleňov⁹ sú výrobky z tuleňov pochádzajúce z tradičných lovov vykonávaných komunitami Inuitov na účely obživy vyňaté z tohto zákazu. Návrh takisto povoľuje obchodovanie v ostatných prípadoch, v ktorých boli splnené určité požiadavky, pokiaľ ide o spôsob a metódu usmrčovania tuleňov a sťahovania ich z kože. Dialóg Komisie s príslušnými pôvodnými komunitami bude zameraný na uľahčenie praktickej realizácie týchto ustanovení.

2.3. Výskum, monitorovanie a posúdenia

Reakcie politiky by mali byť založené na posúdeniach, ktoré by sa opierali o najlepšie dostupné poznatky a porozumenie procesov, ktoré ovplyvňujú Arktídu. Arktická rada realizuje¹⁰ rozsiahle výskumné programy a zverejňuje hodnotné posúdenia.

Členské štáty EÚ a Európske spoločenstvo sú hlavnými prispievateľmi v rámci arktického výskumu¹¹. Súčasný 7. rámcový program Spoločenstva sa venuje novým projektom a veľkým

⁹ KOM(2008) 469, 23.7.2008.

¹⁰ Arktická rada je medzivládne fórum, ktoré podporuje spoluprácu medzi arktickými štátmi vrátane pôvodných komunit.

¹¹ Minulé rámcové programy Spoločenstva (5. RP a 6. RP) podporili viac ako 50 projektov súvisiacich s polárnym regiónom. Vráťane systému DAMOCLES, ktorý predstavuje najväčší príspevok v rámci

medzinárodným podnikom v oblasti výskumu spojeného s Arktídou. Európska polárna rada hľadá riešenia s cieľom harmonizovať a maximalizovať vplyv európskeho polárneho výskumu. Európska environmentálna agentúra uskutočnila niekoľko posúdení, ktoré sa opierali o prácu Arktickej rady.

Dlhodobé monitorovanie, koordinácia a dostupnosť údajov však naďalej nie sú pre arktický výskum postačujúce.

Ciele politiky

Európske spoločenstvo by sa malo Arktíde venovať ako prioritnej oblasti vo výskume s cieľom odstrániť nedostatky v poznatkoch a posúdiť budúce antropogénne vplyvy, najmä v oblasti zmeny klímy. Okrem toho by malo posilniť medzinárodnú spoluprácu a interoperabilitu a prispieť k podniknutiu konkrétnych krokov v oblasti predchádzania týmto následkom, ich zmiernenia a prispôsobenia sa im.

Návrhy opatrení:

- rozvíjať ďalšie výskumné programy, ktoré by sa zaoberali zvyšovaním morskej hladiny, topením morskej ľadovej pokrývky a permafrostu, ako aj súvisiacimi spätnými väzbami, ktoré zrýchľujú otepľovanie, a ďalšími antropogénnymi vplyvmi na arktické ekosystémy,
- posudzovať stav vývoja životného prostredia Arktídy s cieľom prispieť k formulovaniu primeraných politík EÚ,
- vytvárať novú výskumnú infraštruktúru a posilniť kapacity monitorovania a dohľadu, prispieť k dokončeniu projektu európskeho výskumného ľadoborca Aurora Borealis,
- koordinovať snahy v rôznych výskumných oblastiach týkajúcich sa Arktídy, ako je životné prostredie, doprava, zdravie a energetika a rozvíjať arktické technológie,
- zabezpečovať kontinuitu vesmírnych meraní prostredníctvom GMES¹². Podporovať dlhodobé opatrenia a podávanie správ o morských údajoch prostredníctvom európskej námornej monitorovacej a dátovej siete, prispievať k zriadeniu arktickej zložky v rámci Globálneho systému sledovania systémov Zeme,
- rozvíjať posilnenú, medzinárodnú výmenu informácií o výskumných projektoch a uľahčiť koordináciu vnútroštátnych programov, EÚ by mala prispieť k podpore zriadenia Siete pre udržateľné pozorovanie Arktídy,
- zabezpečiť otvorený prístup k informáciám z arktického monitorovania a výskumu založený na princípe spoločného systému environmentálnych informácií, uľahčovať a podporovať dosah k širokej verejnosti.

Medzinárodného polárneho roka. V rámci 6. RP dosiahol rozpočet v súvislosti s arktickým regiónom 86 mil. EUR.

¹² GMES (Globálne monitorovanie pre životné prostredie a bezpečnosť) je iniciatíva EÚ zameraná na poskytovanie udržateľných a úplne spoľahlivých informačných služieb založená na kapacitách pozorovania Zeme.

3. PODPORA UDRŽATEĽNÉHO VYUŽÍVANIA ZDROJOV

3.1. Uhl'ovodíky

V Arktíde sa nachádzajú veľké nevyužívané zásoby uhl'ovodíkov¹³. Známe pobrežné zdroje sa nachádzajú vo výhradnej hospodárskej zóne arktických štátov. Arktické zdroje by mohli prispieť k posilneniu bezpečnosti EÚ, pokiaľ ide o dodávky energie a surovín vo všeobecnosti¹⁴. Ich využívanie však bude pomalé, pretože predstavuje veľké výzvy a vysoké náklady pre drsné podmienky a mnohonásobné environmentálne riziká.

Ciele politiky

Podpora pri využívaní arktických zdrojov uhl'ovodíkov by sa mala poskytovať za úplného dodržiavania prísnych environmentálnych noriem a pri zohľadnení mimoriadnej zraniteľnosti Arktídy. Mala by sa zachovať pozícia EÚ v oblasti technológií pre udržateľné využívanie zdrojov v polárnych podmienkach.

Návrhy opatrení:

- pracovať na posilnení základov pre dlhodobú spoluprácu, najmä s Nórskom a Ruskou federáciou, uľahčovať udržateľný a voči životnému prostrediu šetrný prieskum, ťažbu a prepravu arktických zdrojov uhl'ovodíkov. Tak ako v iných oblastiach bude hlavnou zásadou uplatňovanie rovnakých podmienok pre všetkých a vzájomný prístup na trh,
- podporovať dodržiavanie najvyšších environmentálnych noriem. Usilovať sa o zavedenie záväzných medzinárodných noriem, založených okrem iného na usmerneniach Arktickej rady a príslušných medzinárodných dohovoroch,
- podporovať ďalší výskum a vývoj technológie a infraštruktúry v pobrežných vodách. Stávať na skúsenostiach získaných v európskom priemysle pobrežnej ťažby ropy a zemného plynu. Zjednodušiť ďalší výskum a inovácie, pretože sa dôraz presúva na ešte drsnejšie klimatické podmienky a hlbšie vody,
- podporovať rast námorných zoskupení, v rámci ktorých môžu univerzity a výskumné centrá poskytnúť menším spoločnostiam školených pracovníkov a výskumné zariadenia. Väčšina inovácií bude uskutočňovaná malými a strednými podnikmi v regionálnych zoskupeniach,
- posúdiť možnosti schválenia usmernení pre ťažbu ropy a zemného plynu, ktoré navrhla Arktická rada.

3.2. Rybolov

V súčasnosti sú jedinými významnými rybolovnými oblasťami Barentsovo more a východ a juh Nórskeho mora. Zmena klímy však môže spôsobiť zvýšenú produktivitu niektorých populácií rýb a zmeny oblastí výskytu iných populácií rýb. Zvýšená dostupnosť vďaka

¹³ Por. Wood Mackenzie a Fugro Robertson: „Future of the Arctic, A new dawn for exploration“ a posúdenia U.S. Geological Survey. Je dôležité poznamenať, že odhady sú založené na prieskumoch; pre väčšiu presnosť je potrebný ďalší hĺbkový výskum.

¹⁴ Dňa 4. novembra 2008 oznámenie „Iniciatíva v oblasti surovín – zabezpečovanie našich nevyhnutných potrieb pre rast a zamestnanosť v Európe“ [KOM(2008) 699].

zníženej ľadovej pokrývke môže pre rybolov zatriktívniť nové oblasti. V prípade niektorých arktických oblastí na otvorenom mori ešte nie sú zavedené medzinárodné systémy zachovania a riadenia zdrojov. To by mohlo viesť k neregulovanému rybolovu.

EÚ patrí k najdôležitejším spotrebiteľom arktických rýb, z čoho je iba nepatrná časť lovená plavidlami Spoločenstva. Európske spoločenstvo je členom Komisie pre rybolov v severovýchodnom Atlantiku (NEAFC). V plnej miere spolupracuje so štátmi, ktoré majú suverenitu alebo jurisdikciu v arktických vodách, a nesnaží sa iba zabezpečiť príležitosti pre rybolov, ale aj zaručiť dlhodobé zachovanie a optimálne využívanie rybolovných zdrojov.

Ciele politiky

Hlavným cieľom EÚ je zabezpečiť využívanie arktických rybolovných zdrojov na udržateľnej úrovni a zároveň rešpektovať práva miestnych pobrežných komunít.

Návrhy opatrení:

- zaviesť regulačný rámec v tej časti arktického otvoreného mora, ktorá ešte nepatrí do medzinárodného systému zachovania a riadenia zdrojov, predtým ako vzniknú nové príležitosti pre rybolov. To zabráni rozvoju rybolovu v regulačnom vákuu a zabezpečí spravodlivé a transparentné riadenie rybolovu v súlade s Kódexom pravidiel pre zodpovedný rybolov. V podstate je výhodnejšie rozšíriť mandát existujúcich riadiacich organizácii, ako je napr. NEAFC, než vytvárať nové organizácie. Pokiaľ nebude existovať systém zachovania a riadenia zdrojov v tých oblastiach, ktoré zatiaľ nespádajú do takéhoto systému, nový rybolov by sa nemal začať.

3.3. Doprava

Členské štáty EÚ majú najväčšiu flotilu obchodných lodí na svete a mnohé z týchto lodí využívajú zaoceánske cesty. Topenie morskej ľadovej pokrývky postupne otvára príležitosti pre navigáciu po námorných cestách cez arktické vody. To by mohlo podstatným spôsobom skrátiť plavby z Európy do Tichého oceánu, ušetriť energiu, znížiť emisie, podporovať obchod a znížiť tlak na hlavné transkontinentálne plavebné kanály. Pretrvávajú tu však vážne prekážky vrátane ľadovej triešte, nedostatočnej infraštruktúry, environmentálnych rizík a neistoty o budúcich obchodných tokoch. Rozvoj obchodných plavieb v Arktíde si preto vyžaduje čas a úsilie.

Ciele politiky

V záujme EÚ je skúmať a zlepšovať podmienky pre postupné zavádzanie obchodných plavieb v Arktíde, zároveň podporovať prísnejšie bezpečnostné a environmentálne normy ako aj predchádzať nežiaducim účinkom.

Rovnako by členské štáty a Spoločenstvo mali brániť zásadu slobodnej plavby a právo na pokojný prechod cez novootvorené námorné cesty a oblasti.

Návrhy opatrení:

- podporovať úplné uplatňovanie existujúcich záväzkov týkajúcich sa plavebných pravidiel, námornej bezpečnosti, systému námorných ciest a environmentálnych noriem v Arktíde, najmä tých, ktoré sa uplatňujú v rámci Medzinárodnej námornej organizácie (IMO),

- zdôrazňovať potrebu vyhnúť sa diskriminačným postupom (najmä pokiaľ ide o poplatky, povinné služby, právne predpisy) zo strany arktických pobrežných štátov voči obchodným lodiam tretích štátov,
- zlepšiť kapacity námorného dohľadu na ďalekom severe. Komisia spoločne s Európskou vesmírnou agentúrou skúma polárny satelitný systém, ktorý je schopný prijímať signály z akéhokoľvek miesta na svete. V prípade úspechu by to umožnilo lepšie poznatky o lodnej doprave a rýchlejšie reakcie v núdzových situáciách. Satelitný navigačný systém Galileo bude takisto v Arktíde zohrávať dôležitú úlohu pri lepšej a bezpečnejšej navigácii, námornom dohľade a reakcii v prípade núdze,
- v rámci platných právnych predpisov v oblasti hospodárskej súťaže zachovať konkurenčnú vedúcu pozíciu európskych lodeníc vo vývoji technológie potrebnej v arktických podmienkach¹⁵. Dôležitým aktívom do budúcnosti je potenciál konštruovať lode so špeciálnym dizajnom, ktoré sú šetrné k životnému prostrediu, vrátane ľadoborcov,
- preskúmať podporu pre vytvorenie niektorých plavebných ciest v Arktíde v najcitlivejších morských oblastiach v rámci pravidiel IMO, keď to navrhne niektorý z arktických pobrežných štátov,
- podporovať ďalšiu prácu s cieľom posilniť bezpečnostné a environmentálne normy IMO platné v arktických vodách.

V oblasti pozemnej a námornej dopravy v európskych arktických oblastiach by mal byť hlavným cieľom rozvoj pozemnej a leteckej dopravnej infraštruktúry medzi východom a západom. Založenie partnerstva severnej dimenzie pre dopravu a logistiku vo väčšej miere podporí lepšie pozemné spojenia medzi EÚ a severozápadným Ruskom, ktoré sú dôležité pre budúci rozvoj tejto oblasti.

3.4. Cestovný ruch

Cestovný ruch v Arktíde sa veľmi rýchlo rozvíja, najmä v súvislosti s výletnými loďami, ale viaceré nehody preukázali s tým spojené riziká.

Ciele politiky

EÚ by mala pokračovať v podpore udržateľného cestovného ruchu v Arktíde a vítať úsilie vynaložené na minimalizovanie jeho vplyvu na životné prostredie. Prioritu by mali mať ochrana životného prostredia a výhody pre miestne pobrežné komunity.

Návrhy opatrení:

- podporovať zvyšovanie bezpečnosti výletných lodí, lepšiu navigáciu, obmedzenia prístupu do najohrozenejších oblastí,
- podporovať cestovný ruch šetrnejší voči životnému prostrediu so zapojením miestnych komunít.

¹⁵ V stavbe, oprave a prestavbe lodí, námorných zariadeniach a dizajne, ako je napr. jedinečná loď „Double Acting Ship“ s provou prispôbenu podmienkam otvoreného mora a kormou, ktorá slúži ako ľadoborec. Ďalšou oblasťou je hĺbenie arktických prístavov.

4. PRISPIEVANIE K POSILNENEJ MULTILATERÁLNEJ SPRÁVE ARKTÍDY

Na Arktídu sa nevzťahuje žiaden osobitný zmluvný režim. Žiadna krajina alebo skupina krajín nemá suverenitu na severnom póle alebo Severnom ľadovom oceáne vôkol neho. Existuje niekoľko námorných hraníc, kde sa arktické pobrežné štáty nedohodli na vymedzení výhradných hospodárskych zón¹⁶. Predloženie nárokov Komisii OSN pre hranice kontinentálneho šelfu môže viesť k prekrývajúcim sa nárokom¹⁷. Okrem toho sa rôzne interpretujú podmienky pre prechod lodí v niektorých arktických vodách, najmä severozápadnou cestou¹⁸.

Existuje už rozsiahly právny rámec, ktorý sa uplatňuje aj na Arktídu. Ustanovenia Dohovoru OSN o morskom práve (UNCLOS)¹⁹ poskytujú základ pre riešenie sporov vrátane vymedzenia hraníc. UNCLOS obsahuje aj pravidlá využívania živých a neživých zdrojov a ochrany životného prostredia. Okrem toho sa na Arktídu uplatňuje celý rad multilaterálnych environmentálnych dohôd, ktoré často neobsahujú osobitné odkazy na túto oblasť.

V máji 2008 prijala päť pobrežných štátov Severného ľadového oceána vyhlásenie²⁰, že budú dodržiavať existujúce právne predpisy a riadne riešenie akýchkoľvek prekrývajúcich sa nárokov. Odvtedy niekoľko štátov oznámilo opatrenia, ktoré rozširujú alebo potvrdzujú ich vnútroštátnu jurisdikciu a posilňujú ich postavenie v Arktíde.

Arktická rada bola úspešná pri príprave posúdení, rozvoji regionálnej identity a stanovení agendy pre Arktídu. Spolu s BEAC a Severskou radou ministrov²¹ je účastníkom severnej dimenzie.

Európsky parlament nedávno zdôraznil dôležitosť správy Arktídy, vyzval k samostatnej politike EÚ pre Arktídu a požiadal Komisiu, aby v Arktíde prevzala aktívnu úlohu²². Parlamentárny rozmer arktickej spolupráce je dôležitý pre zvýšenie povedomia a posilnenie vstupov politiky. Európsky parlament zohráva v tejto súvislosti dôležitú úlohu.

Európska investičná banka môže v súlade so svojím mandátom podporovať investície v častiach arktického regiónu, najmä v odvetviach životného prostredia, dopravy, energetiky a výskumnej infraštruktúry.

Medzi hlavné problémy týkajúce sa správy Arktídy patrí roztrieštenosť právneho rámca, nedostatok účinných nástrojov, neexistencia celkového postupu stanovenia politiky a nedostatky týkajúce sa účasti, implementácie a geografickej pôsobnosti.

¹⁶ Bolo prerokovaných päť bilaterálnych vymedzení. Nedoriešené sú: Rusko vs. Nórsko v Barentsovom mori, USA vs. Rusko v Beringovom prielive a USA vs. Kanada v Beaufortovom mori. Kanada a Dánsko vedú spor v prípade Hansovho ostrova. Okrem toho Nórsko a niekoľko krajín, vrátane členských štátov EÚ, rôznym spôsobom interpretujú platnosť Svalbardovej zmluvy v oblasti 200 nm okolo tohto súostrovia.

¹⁷ V roku 2001 Rusko predložilo nárok na veľkú časť Arktídy vrátane severného pólu. Nórsko tiež predložilo nárok; Dánsko a Kanada majú predloženie nárokov v úmysle.

¹⁸ Tento spor zahŕňa vymedzenie vnútorných vôd Kanady, kde Kanada môže v plnej miere regulovať prechod a právo Kanady prijímať a presadzovať právne predpisy na predchádzanie znečisťovania z plavidiel vo vodách pokrytých ľadom.

¹⁹ Všetky arktické štáty (okrem USA), všetky členské štáty EÚ a Spoločenstvo sú stranami UNCLOS.

²⁰ Vyhlásenie z Ilulissat prijaté na konferencii Severného ľadového oceána 28. mája 2008.

²¹ Severská rada ministrov uskutočňuje hodnotnú prácu na podporu arktickej spolupráce.

²² Uznesenie z 9. októbra o správe Arktídy.

Ciele politiky

- EÚ by sa mala usilovať o podporu ďalšieho rozvoja kooperatívneho systému správy Arktídy založenom na UNCLOS, ktorý by zabezpečil:
 - bezpečnosť a stabilitu,
 - prísne environmentálne riadenie vrátane dodržiavania zásady predbežnej opatrnosti,
 - udržateľné využívanie zdrojov, ako aj otvorený a spravodlivý prístup,
- mala by sa presadzovať úplná implementácia už existujúcich záväzkov, skôr než navrhovanie nových právnych nástrojov. To by však nemalo brániť v práci na ďalšom vývoji niektorých rámcov a ich prispôbovaní novým podmienkam alebo osobitostiam Arktídy,
- EÚ by mala presadzovať široký dialóg a prerokované riešenia a nepodporovať opatrenia, ktoré vylučujú niektoré arktické členské štáty EÚ alebo arktické štáty EHP EZVO,
- záležitosti Arktídy by mali byť začlenené do širších politík EÚ a rokovaní.

Návrhy opatrení:

- posúdiť účinnosť multilaterálnych dohôd týkajúcich sa Arktídy s cieľom určiť, či sú potrebné ďalšie iniciatívy alebo opatrenia. Starostlivo sledovať postup vymedzovania námorných hraníc a stanovenia vonkajších hraníc kontinentálneho šelfu s cieľom posúdiť ich vplyv na záujmy EÚ,
- skúmať možnosť zavedenia nových multisektorových rámcov pre integrované riadenie ekosystému. To by mohlo zahŕňať založenie siete chránených morských oblastí, navigačných opatrení a pravidiel na zabezpečenie udržateľného využívania nerastov,
- posilniť prínos v rámci Arktickej rady v súlade s úlohou Spoločenstva a jeho potenciálom. Ako prvý krok, Komisia požiada o štatút stáleho pozorovateľa v Arktickej rade,
- navrhnúť, aby partneri severnej dimenzie viedli pravidelné diskusie o arktických otázkach a preskúmať možnosti projektov v rámci partnerstva severnej dimenzie pre životné prostredie s cieľom pokryť širšie európske arktické oblasti. Pre arktickú spoluprácu budú mať veľký význam snahy v oblasti energetickej účinnosti a v rámci nových partnerstiev severnej dimenzie,
- začať úvahy o možnostiach ďalšieho rozvoja cezhraničnej spolupráce a regionálnych programov týkajúcich sa Arktídy s cieľom posilniť spoluprácu s arktickými štátmi,
- skúmať všetky možnosti na medzinárodnej úrovni s cieľom podporiť opatrenia na ochranu morskej biodiverzity v oblastiach mimo vnútroštátnej jurisdikcie vrátane snahy o uzavretie vykonávacej dohody UNCLOS,
- usilovať sa o úspešné uzavretie medzinárodných rokovaní o morských chránených oblastiach na otvorenom mori,

- diskutovať s Nórskom a Islandom o tom, akým spôsobom bude rámcová smernica o námornej stratégii začlenená do dohody o EHP a ako sa tým bude uplatňovať na časť Severného ľadového oceána,
- zahrnúť arktické záležitosti do rámca budúcich stretnutí na vysokej úrovni týkajúcich sa námorných záležitostí,
- poskytnúť prehľad všetkých relevantných aktivít EÚ týkajúcich sa Arktídy na tematickej internetovej stránke venovanej námorným záležitostiam a podporovať dialóg o týchto aktivitách medzi zainteresovanými stranami,
- preskúmať – spolu so severskými krajinami – možnosti vytvorenia Európskeho informačného centra o Arktíde,
- zriadiť užšie prepojenia s arktickými vzdelávacími sieťami.

Grónsko

Ako súčasť Dánska je Grónsko jedným z zámorských krajín a území (ZKÚ) pridružených k Spoločenstvu. Prostredníctvom ročných akčných programov je Grónsku poskytovaná značná finančná pomoc Spoločenstva²³.

Návrhy opatrení:

- posilňovať spoluprácu s Grónskom v arktických záležitostiach. Malo by sa uvažovať o ďalšom úsilí, ktoré by z EÚ urobilo pre Grónsko ešte dôležitejšieho partnera, pokiaľ ide o riadenie jeho krehkého životného prostredia a výzvy, ktorým čelí jeho obyvateľstvo²⁴.

5. ZÁVER

Cieľom návrhov v tomto oznámení je poskytnúť základ pre podrobnejšie úvahy. Bude to užitočné pre implementáciu strategických iniciatív EÚ vrátane integrovanej námornej politiky. Toto oznámenie by tiež malo viesť ku štruktúrovanému a koordinovanému prístupu k arktickým záležitostiam ako prvému stupňu politiky Európskej únie pre Arktídu. Otvorí to nové perspektívy spolupráce s arktickými štátmi, pomôže všetkým zvýšiť stabilitu a zaviesť správnu rovnováhu medzi prioritným cieľom zachovania životného prostredia Arktídy a potrebou udržateľného využívania zdrojov.

²³ V období 2007 – 2013 je finančná pomoc do výšky 25 mil. EUR ročne pridelená na ročné akčné programy na podporu vzdelávania a odborného vzdelávania. Na rybné hospodárstvo je okrem toho pridelených 15,8 mil. EUR ročne.

²⁴ So zreteľom na zelenú knihu Komisie – Budúce vzťahy medzi EÚ a zámorskými krajinami a územiami KOM(2008) 383.